

Львова, Дніпропетровська, Києва, Кам'янця-Подільського, Полтави, Луцька тощо.

У 1994 р. К. переїхав до Острога, де при його активній участі було відновлено ОА, у якій він став проректором з наукової роботи і започаткував та очолював до осені 1995 р. кафедру історії та культурології. Згодом за заслуги у розвитку науки та Острога став Почесним громадянином міста.

В Острозі значне місце в науковому доробку вченого посідала острогіана. К. став одним з ініціаторів підготовки першого енциклопедичного видання “Острозька академія XVI-XVII ст.”, його науковим редактором, автором передмови і 33-х статей, які ввійшли до енциклопедії. Острогіана К. продовжена виданням збірки “Етюди з історії Острога”, ним написано низку праць про острозьких просвітників, частину яких опубліковано в одноіменній, редагованій ним, збірці.

У 1996 р. К. заснував осередок Українського історичного товариства. З 1999 р. став співредактором міжнародного історичного журналу “Український історик”. Був багатолітнім редактором “Наукових записок університету “Острозька академія”, пізніше – їх історичної серії. У 1998 р. К. був обраний академіком Міжнародної слов'янської академії наук. У 2000 р. за великий внесок у розвиток української історичної науки його було обрано дійсним членом Української вільної академії наук у США, а в 2004 р. вченого було обрано Почесним членом Українського історичного товариства і Почесним головою Острозького осередку УІТ.

Під керівництвом К. захищено 27 кандидатських дисертацій. Серед його учнів – вісім докторів наук. К. присвячено чотири наукових збірники, три з яких опубліковані з нагоди ювілеїв, четвертий – присвячений пам'яті вченого.

Література: Атаманенко А., Атаманенко В. Микола Павлович Ковальський (3 нагоди 70-ліття) // Український Історик. – 1999. – № 2-4 (141-143). – С. 241-255; Дніпропетровський

історико-археографічний збірник. – Вип. 1: На пошану професора Миколи Павловича Ковальського. – Дніпропетровськ, 1997; Микола Павлович Ковальський. Ad gloriam... Ad honores... Ad memorandum... / За ред. Г. К. Швидко. – Дніпропетровськ, 2007; Микола Павлович Ковальський: Матеріали до біобібліографії. – Острого, 2002; Мищик Ю. А. Микола Ковальський (До 70-річчя з дня народження) // Український археографічний щорічник. – Київ, 1999. – Нова серія. – Вип. 3-4. – С. 6-14; Наукові записки. Історичні науки. – Вип. 4: Збірник на пошану професора Миколи Павловича Ковальського. – Острого, 2004; Осягнення історії: Зб. праць на пошану професора Миколи Павловича Ковальського. – Острого – Нью-Йорк, 1999.

*Алла Атаманенко,
Віктор Атаманенко*

Колегіум єзуїтів в Острозі

Католицький навчальний заклад, що виник як альтернатива православної ОА.

У 1624-1627 рр. Анна-Алоїза Ходкевич записала значні кошти єзуїтам, пожертвувала також земельну площу і матеріали під будівництво К. і костелу св. Ігнатія Лойли та св. Франциска Ксаверія. Тимчасове приміщення К. збудовано в 1625-1626 роках. Перший поверх був мурований, другий – дерев'яний. Розібрано його в 1645 році. Будівництво нового приміщення К. за проектом Джакомо Бріано і Бенедикта Моллі здійснене від 1634 до 1641 року. Після ліквідації ордену єзуїтів у 1773 р. поєзуїтські будівлі перейняли василіани, а мури шляхетського конвікту передано кармелітам.

Свою школу в Острозі єзуїти відкрили вже в 1625 р., але через малу кількість учнів навчання проводилось приватно. У наступному році відкрито публічні класи граматики й поетики, а в 1627 р. – риторики. Із 1629 р. почалось викладання філософії для світських учнів. Філософія також викладалася для кліриків-єзуїтів. А для клиру єпархії читалися

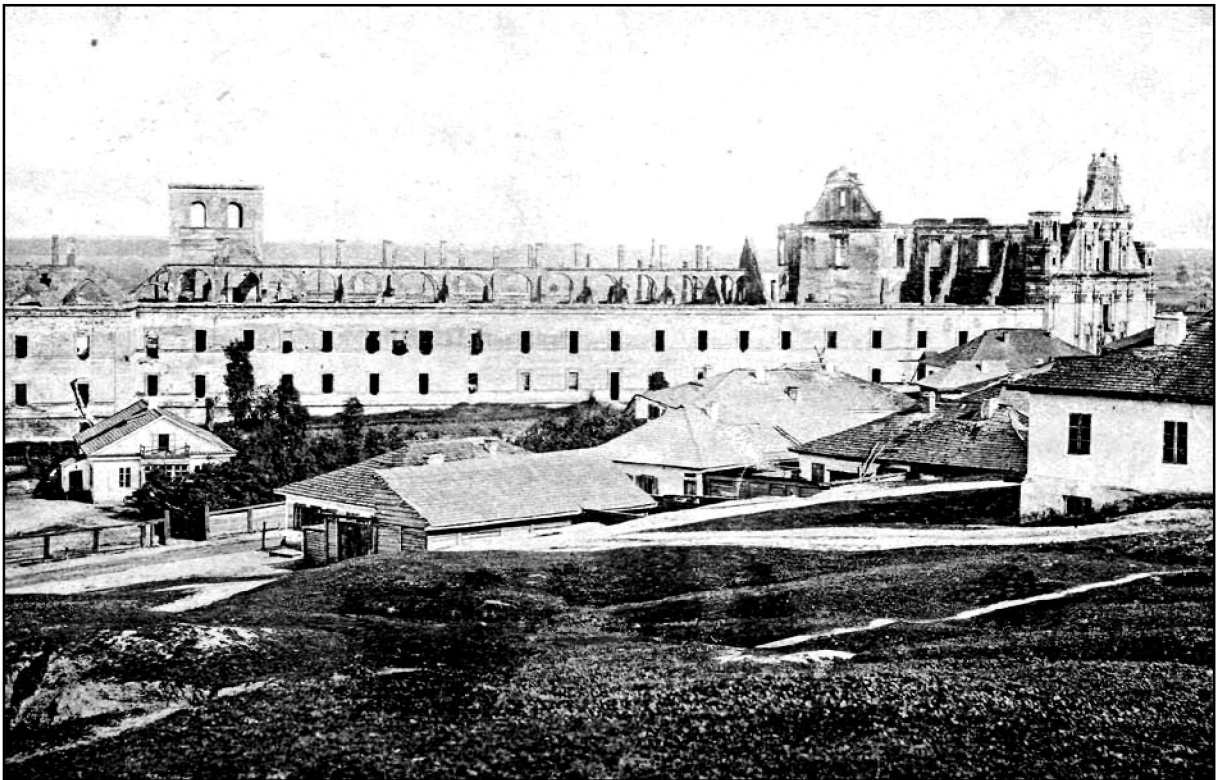
моральне богослов'я та полемічна теологія. Після поділу польської провінції єзуїтів у 1757 р. в Острозі влаштовано новіціат, що діяв до ліквідації ордену єзуїтів у 1773 році.

У період козацьких і шведських війн (1648-1668) єзуїтська школа була закрита, тільки тимчасово в 1666 р. існували класи граматики для світських учнів. Протягом другої половини XVII ст. кількість учнів була незначною. Щойно після Північної війни, з 1714 р., настав спокійніший час для К. і школу відвідувало близько 250 учнів. Після ліквідації ордену єзуїтів у приміщеннях К. планувалось розмістити університет, але через брак коштів ця ідея не була реалізована.

У діяльності острозьких єзуїтів на ниві шкільництва особливо заслуговує на увагу так званий Collegium Nobilium, тобто шляхетський К. Таких закладів, які були під опікою єзуїтів, у тодішній Речі Посполитій було шість: у Варшаві, Вільно (Вільнюсі), Львові, Острозі, Люб-

ліні і Познані. Конвікт, тобто бурса для волинської шляхти, був заснований у 1640 р. *Анною-Алоїзою Ходкевич*. Бурса отримала від фундаторки окремих будинок на 20 осіб. У XVIII ст. в ній перебувало 30 учнів. Конвікт очолював регенс і стежив за утриманням бурси. Він також виконував обов'язки місіонера у фундаційних володіннях у Суражі. У половині XVIII ст. конвікт мав велику незалежність від К., був перетворений у шляхетський конвікт, який мав власну програму навчання. У ньому працювало декілька єзуїтів. Тут були окремі заняття з точних наук, математики. Єзуїти-чужоземці навчали французької та німецької мов. При шляхетському конвікті існувала музична бурса, принаймні від 1640 р.

У 1641 р. вона отримала від *А.-А. Ходкевич* дім із городом під містом, до якого в 1646 р. була перенесена бурса.

Руїни фундованого А.-А. Ходкевич Острозького єзуїтського колегіуму

